

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОСЕЛЕНЬ ДЕМИДІВЩИНИ

Яроменко О. В.

*кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії і туризму
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Шкіринець В. М.

*викладач кафедри географії і туризму
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Територія нинішньої Рівненської області була заселена ще з доби пізнього палеоліту, тобто приблизно 40-10 тисяч років тому. Про це свідчать численні археологічні знахідки. На теренах області виявлено близько 100 залишків стародавніх поселень та могильників.

Процеси заселення будь-якої території безпосередньо пов'язані з виникненням первісних населених пунктів. Постава останніх на території Західної України надзвичайно довготривала, адже сліди найперших поселень виявлені тут ще у ранньому палеоліті. Тому важливо часо-стратифікувати їхню появу за якомога найдовший період. Таким періодом, на думку В.П. Круля, буде хронологічний відтинок від раннього палеоліту (початок – біля 3 млн. р. назад) і до завершення давньоруського часу (1300 р. н.е. – дата пояснюється закінченням доби археологічних даних щодо заснування поселень і після неї відомості отримуються в абсолютній більшості з письмових джерел) [1].

У результаті дослідження різноманітних археологічних та історичних джерел В. Круль у монографії «Ретроспективна географія Західної України» виділено XII етапів утворення поселень: I етап – ранній палеоліт; II – середній палеоліт; III – пізній палеоліт; IV – ранній мезоліт; V – пізній мезоліт; VI – V тис до н.е.; VII – IV тис. до н.е.; VIII – III тис. до н.е.; IX – II тис. до н.е., X – I тис. до н.е.; XI – I тис. н.е.; XII – 1000–1300 рр. н.е. Всього на території Рівненської області за всі

12 етапів нараховувалось 831 поселення. Дуже різке збільшення поселень на Рівненщині (до 116) відбувалося під час VIII-го етапу – III тис. до н.е. і IX – го (186) зросло – у II тис. до н.е. [1].

Нами здійснено історико-географічний аналіз поселенської мережі Демидівщини на прикладі населених пунктів в умовах змін адміністративно-територіального устрою.

Демидівка, селище міського типу в Україні в Дубенському районі (колишній центр Демидівського району) Рівненської області. Селище розташоване за 40 км від залізничної станції Дубно на лінії Красне – Здолбунів. Демидівка розкинулася по обидва береги невеликої річки Жабичі (притока Стиру, басейн Дніпра), за 80 км від Рівного і за 35 км від районного центру і залізничної станції Дубно. У Демидівці налічується 548 дворів з населенням 2,6 тис. осіб. Згідно переказів першим поселенцем на території селища був Демид (прізвище невідоме), від чого і походить назва населеного пункту. Колись (а найдавніша згадка про селище належить до 1576 року) теперішня Демидівка називалася Демидів. Археологічні знахідки (кам'яні сокири, молотки) свідчать, що ці землі були населені в добу бронзи, знайдені також римські монети II століття, збереглися залишки давньоруського городища. [2].

Більче. Під час археологічних розкопок на околиці села були відкриті давні поселення. Одне знаходиться на високому лівому березі р. Стир в урочищі «Підкрасне», за 2 км на північний схід від села. Знахідки датуються вченими різними періодами: кінцем III-початком IV тис. до н.е., II–III ст., XI–XIII ст. Ці знахідки свідчать про активне життя на території Більче в стародавній період, про потужні торговельні зв'язки [3].

Боремель – село в Україні у Боремельській сільській громаді Дубенського району розкинулось на крутому березі р. Стир. Має давню історію, у різні часи було містом, містечком. Перша письмова згадка відноситься до 1100 року.

Був період, коли Боремель носив назву Боремль (Боремля). Без сумніву, колишнє Боремль (Боромль) походить від імені особи, зокрема Борем (Бором), що утворене з давнішого Боремир чи Боремер і мало значення «миролюбець, великий, славний борець, воїн». У формі Боремль назва початково розумілась, як «належний Боремирові», тобто людині, яка могла бути засновником поселення. Сучасна назва Боремель встановлюється на місці давньої Боремль (Буремль) десь із XVI століття. [3].

Малево – село розташоване на березі р. Стир у Боремельській сільській громаді, з населенням 689 осіб. Перші жителі на території Малівщини з'явилися в далекому минулому. Були знайдені пам'ятки неолітичного періоду. Перша історична згадка про с. Малево з 1433 р. У 1545 р. згадується як маєток луцького ключника Петра Загоровського, до якого в Луцькому замку належала одна городня. З 1912 р. починається переселення людей на хутори. В селі Малево утворились хутори: «Подоли», «Низ», «Озеро», «П'ятихатки», «Верхній», «Середній хутір». У 1906 р. село Боремельської волості Дубенського повіту Волинської губернії. Відстань від повітового міста 47 верст, від волості 8. Дворів 82, мешканців 532 [3].

Варто зауважити, що в умовах адміністративно-територіальних реформ ХХІ ст., цікавим є той факт, що до складу Демидівської громади увійшли населенні пункти колишнього Радивилівського району, за бажанням самих мешканців, що пояснюється територіальною близькістю поселень до смт. Демидівка. Серед яких, с. *Острів*, село Демидівської селищної громади Дубенського району Рівненської області, з населенням 460 осіб. Свято-Георгіївський храм-пам'ятник і Михайлівський храм ХVІІ ст., який 1912 р. був перенесений на Козацькі Могили з с. Острова, тепер входять у відомий на весь світ духовно-меморіальний комплекс «Козацькі Могили» з діючим Свято-Георгіївським чоловічим монастирем та Національним історико-меморіальним заповідником «Поле Берестецької битви».

Пляшева, село, що лежить на р. Пляшівка, розташоване за 30 км на північ від Радивилова на Рівненщині, поруч із містом Берестечко, яке адміністративно належить до Волинської області. Перша письмова згадка про Пляшеву 1545 р. У 1651 р. під час національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького поблизу села відбулася одна з найбільших битв у світі, відома під назвою Битва під Берестечком [4].

Таким чином, здійснено історико-географічне вивчення поселенської мережі Демидівщини Рівненської області з застосуванням хронологічного, просторового та топонімічного методів. Історико-географічний аналіз поселень Демидівщину засвідчує про їх значну територіальну розпорошеність на території району. За допомогою історичного та історико-географічного підходів, нами з'ясовано розташування та походження (виникнення) поселень. Топонімічний метод дав змогу розкрити особливості походження назв населених пунктів Демидівського краю.

Література:

1. Круль В.П. Заселення території Західної України: історико-географічні аспекти. Історія української географії. Вип. 5. Тернопіль, 2002. С. 77–84 с.
2. Цимбалюк Є. Млинівщина: погляд у минуле: історичні дані, перекази та легенди про походження назв населених пунктів Млинівського району. Рівне, 1991. С. 18.
3. Демидівський район. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 06.11.2022).
4. Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область. К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. С. 430.